

Iparterv- rekonstrukció

Iparterv 1968–80

SINKÓ ISTVÁN

Csikász Galéria, Veszprém, 2019. II. 23. – IV. 27.

Egy rekonstrukció – különösen egy kiállítás rekonstruálása – két tényező eredménye: az eredeti helyszínen (vagy ahhoz hasonló térben) az eredeti művek újbóli bemutatása. Hegyeshalmi László és Prosek Zoltán, a két kurátor e kettőből a művek rekonstrukcióját vállalhatta Veszprémben. Az eredeti helyszín (a Deák Ferenc utcai Iparterv-székház Budapesten) már megszűnt, így ez a tárlat a veszprémi Csikász Galériában az egykori bemutató alkotásait idézi meg. Az űs-Iparterv-kiállítások (1968–69) alkotóinak művei azóta magán- és állami gyűjtemények fontos részei, történeti jelentőségük így még inkább kidomborítható. 11 gyűjteményből kölcsönözték ki az alkotásokat, 13 alkotó 28 műve idézi meg az 50 éve megnyílt (bezárt, majd 1980-ban újra megidézett) kiállításokat. Kizárólag azok a művek vannak jelen ezen a historikus bemutatón, melyek ezeken a tárlatokon szerepeltek, szerepelhettek.

Az előzményekhez és okokhoz a műveket kísérő layerek, kísérőszövegek adják a hátteret. Meg- és felidéződik a 60-as évek néhány kultikus eseménye, a Zuglói kör megalakulása, a Petri Galla Pál lakásán összejevő – és alaposan megfigyelt – szellemi műhely. Hamvas Béla és mások, fiatal értelmiségiek gondolkozása, eszméi és ismeretei befolyásolták az akkori fiatal művészeket. Molnár Sándor Hamvas által inspirált szövegei és művészetelméleti fordításai (Kandinszkij írásai például) vagy azok a kis két-három fős tárlatok, melyek előkészítették az Iparterv létrejöttét.

A veszprémi tárlat szövegei, az idézetek, az utalások jól egészítik ki a rendezés által is sugallt kamara-, illetve csoportos kiállítási hangulatot, mely ezekre az évekre oly jellemző volt. A másik fontos felfedezés, melyet itt talán kevésbé érzékelünk, de háttéranyagként felbukkan mint fogalom: a kurátori szerep megjelenése a magyar képzőművészeti életben. Sinkovits Péter, az akkor fiatal művészettörténész egy laza baráti csoportosulás tagjainak biztosított kapcsolatai révén az Iparterv helyiségében bemutatkozást, és segítette a rendezés, válogatás munkáját. Nem minisztériumi, nem megbízott hatalmi szereplőként, hanem a csoport

TÓT ENDRE: *Kalapok*, 1969, tus, ecoline, 70×199 cm, HUNGART © 2019

fotó: Navrátil Ferenc

baráti támogatójaként lépett fel. A kiállítások nyilván nem voltak személyes vitáktól sem mentesek, azonban a megjelenés váratlansága és a hasonlóan váratlan bezárás segítette a művészek és a tárlat ikonizálását. A 80-as első rekonstrukció már ebbe az irányba mutatott.

fotó: Navrátil, Ferenc

PÁLFALUSI ATTILA: *Kék fehér csikkal*, 1971, zománc, vászon, 135×165 cm, HUNGART © 2019

A stiláris sokszínűség – melyet jól érzékeltet a Csikász Galéria – is mutatta

azt az útkeresést, a kitörési pontok sokféleségét, mely az akkori nemzedéket jellemezte. A hard edge, a pop-art, a colour field, az újgeometrikus és késő szürrealis törekvések egyaránt képviseltetik magukat, sőt a korai koncept is három erős munkával (Erdély, Jovánovics és Szentjóbly /St. Turba/) van jelen.

„A vizuális művészi nyelv általánosításában is konkrét, konkrétságában is általános” – fogalmazza meg utólag Bak Imre törekvéseik egyik vonulatát.¹ Mára teljesen elfogadottá vált gondolatait abba a szellemi kontextusba helyezve, melyben a modernizmus szitokszóként a három T „tiltott” fogalma alá tartozott, forradalmi kijelentéseknek lehetett tekinteni. (Erről a korszakról Bánki Ákos *Tiltott absztraktok* címmel érdekes dokumentumfilmet forgatott, melyben szinte az időszak minden szereplője megszólalt.) Izgalmas kalandként is felfogható ezeknek a fiatal alkotóknak a rendszer hézagait kijátszani tudó, alkotói és önszervezői tevékenységet egyaránt veszélyesnek nyilvánítható tevékenysége.

A Csikász Galéria kiállításán érdekes felfedezéseket is tehet a valamelyest tájékozott néző. A közsímet művek (például Konkoly Gyula: *Ketrec*, Bak Imre: *Alakzat*, Lakner László: *Füst*) mellett az alig ismert, de Miskolcon továbbra is alkotó Pálfalusi Attila két monumentális festményével, Frey Krisztián kevésbé dokumentált művével vagy épp Major János rézkarcaival is találkozhatunk. Ezek az újrafelfedezések adják meg ennek a rekonstrukciós kiállításnak az aktuális élményét. A klasszikussá vált alkotások újra megtekintése, rácsodálkozás a szinte sosem látott egykori botrányművekre izgalmas kihívás rendezőnek, kiállításnézőnek egyaránt.

Jó lenne – hogyha utólag is – egy katalógusban ezeket az alkotásokat és a hozzájuk tartozó idézeteket, szövegeket, tanulmányrészleteket együtt látni, olvasni. A kiadványnak művészettörténeti, kultúrtörténeti és művelődéstörténeti jelentősége egyaránt lehetne.

Jegyzet

¹ Bak Imre: *Vizuális alkotás és alakítás*, 1977, Budapest, Népművelési Propaganda Iroda.

Iparterv akkor és ma – Körkérdés

ZSIKLA MÓNIKA művészettörténész

Számomra az Iparterv egy elő legenda. Művészettörténeti tanulmányaim során természetesen tanulmányoztam a 60-as és 70-es évek magyarországi neoavangárd fontos kiállításait, köztük az Iparterv-kiállításokat, majd a Pesti Műhely tevékenységét is. Többnyire ismerem és jelenleg is nyomon követem az életművek alakulását, művészettörténészként, kutatóként leginkább olyan fiatal és középgenerációs művészekkel dolgozom, akiknek a munkásságában fontos és időről-időre hivatkozott referenciapontként tűnik elő az Iparterv-generáció.

Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy bár igazán soha nem dolgoztam együtt az ipartervesek közül senkivel nagy kiállításon, életmű-feldolgozáson, ennek ellenére többükkel személyes kapcsolatot ápolok. Egyik legnagyobb szakmai sikeremnek tekintem, hogy 2015-ben a Zombori Mónikával közösen jegyzett *Vörös fark és Kék ceruza* című OFF Biennálé-kiállításunkra készült, *Cenzúrázott Bak Imre* (2015) című Borsos Lőrinc-alkotás a pozitív szakmai visszajelzéseket követően a Ludwig Múzeum gyűjteményébe került, és a nemrég megnyílt *Iparterv 50+* című kiállításon a legfontosabb jelenkori reflexiók egyikeként szerepel. A művel kapcsolatosan olyan szakmai visszajelzések érkeztek hozzánk, hogy az a születése pillanatában beírta magát a magyar művészet történetébe. Jó érzés ilyen alkotások létrejötté körül bábáskodni, mindezen túl pedig megnyugtató a generációk közötti folytonosság tudata.